

ชื่อวิทยานิพนธ์	: ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดที่มีต่อสังคมไทยอีสาน
ผู้วิจัย	: พระสายแวว วุฑฒิธมโม (ชาวศรี)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระครูศรีปริยัตยาภิวัฒน์, ผศ.ดร., ป.ธ. ๗., ป.อบ. (อภิธรรมบัณฑิต) M.A. (Pali), Ph.D. (Pali) : พระครูสิริสุตาภรณ์ ดร.,ป.ธ. ๖., พธ.บ. (การบริหารการศึกษา) M.A. (Sociology), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เป็นงานศึกษาวิเคราะห์คุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด ที่มีต่อสังคมไทยอีสานนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด ๓) เพื่อศึกษาคุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดที่มีต่อสังคมไทยอีสาน เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ภาคสนาม (Interview)

ผลจากการศึกษาพบว่า

งานวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดนั้นพบว่า เป็นวรรณกรรมร่วมสมัยของวรรณกรรมไทยลาว มีแพร่หลายทั้งในภาคเหนือและภาคอีสาน มีลักษณะคำประพันธ์เป็นวรรณกรรมประเภทโคลงสาร โดยมีจุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อความบันเทิงและเพื่อมุ่งสอนหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต

จากการศึกษาหลักพุทธธรรมในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด พบว่า มีหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม ดังนี้ ๑) หลักพุทธธรรมว่าโทษของตัณหา ๒) หลักพุทธธรรมว่าด้วยความผลัดพราก ๓) หลักพุทธธรรมว่าด้วยผู้ประพฤดิธรรม ๔) หลักพุทธธรรมว่าด้วยโลกธรรม ๕) หลักพุทธธรรมว่าด้วยกตัญญูตเวที ๖) หลักพุทธธรรมว่าด้วยความอดทน

เมื่อวิเคราะห์คุณค่าของหลักพุทธธรรมในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดที่มีต่อสังคมไทยอีสานพบว่าสามารถจำแนกออกได้เป็น ๕ ด้าน คือ ๑) คุณค่าด้านการดำเนินชีวิต ๒) คุณค่าด้านสังคม ๓) คุณค่าด้านการเมืองการปกครอง ๔) คุณค่าด้านคติความเชื่อ ๕) คุณค่าด้านวรรณกรรมแสดงออกได้ถึงภูมิธรรม ภูมิปัญญา ภูมิความรู้ในเชิงภาษาและการแต่งวรรณกรรมที่ล้าลึกได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมไทยอีสาน ตำบลกระโสม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ใน ๔ ด้าน คือ ๑) คุณค่าด้านการดำเนินชีวิต ๒) คุณค่าด้านสังคม ๓) คุณค่าด้านการเมืองการปกครอง ๔) คุณค่าด้านคติความเชื่อ

Thesis Title	: An Analytical Study of the Buddha's Teachings in Chantamud Isan Literature Influencing Thai-Isan Society
Researcher	: Phra Saiweaw Vuddhidhammo (Chawsri)
Degree	: Master of Arts (Buddhist Studies)
Thesis Supervisory committee	: Assist. Prof. Dr. Phrakrusipariyattayapiwat, Bali 7, B.A. (Abhidhamma Study), M.A. (Pali), Ph.D. (Pali) : Dr. Phrakrusirisutaporn, Bali 6, B.A. (Educational Administration), M.A. (Sociology), Ph.D. (Buddhist Studies)
Date of Graduation	December 4, 2017

ABSTRACT

The thesis entitled “An Analytical Study of the Buddha's Teachings in Chantamud Isan literature Influencing Thai-Isan Society” predominantly employed three objectives viz. 1) To study Chantamud Isan literature, 2) To study the Buddha's teachings stated in Chantamud Isan literature and 3) To study the values of the Buddha's teaching described in Chantamud Isan literature that influencing Thai-Isan society. The documentary research and field-interview have been spelt out in the present research.

Findings of the study

Chantamud Isan literature was one of the contemporary Thai-Isan literature and ubiquitously popular in the Northern and North-eastern of Thailand. This literature was written in the form of verse aiming for the delectation and the propagation of the Buddha's teachings to the way of life.

It has been found that the Buddha's teachings described in Chantamud Isan literature was the following principles, namely, 1) The demerit of craving 2) The stray 3) The meditator 4) The worldly conditions 5) The grateful and 6) The patience.

However, the analysis of the values of Buddha's teachings in Chantamud Isan literature influencing Thai-Isan society has been found in five aspects viz. 1) The way of life 2) The society 3) The politics and administration 4) The belief and 5) The value of literature represented the Dhamma, the wisdom and an expert in language including the writing of literature creatively. Further, the literature under consideration has influenced towards Thai-Isan society in four aspects, namely, 1) The value of ways of life 2) The value of society 3) The value of politics and administration and 4) The value of belief

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้วยความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน ที่แนะนำการทำวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องตามรูปแบบของมหาวิทยาลัย ทั้งส่วนที่เป็นงานด้านวิชาการ และงานส่วนในภาคสนามด้วย

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ พระครูสิริสุตาภรณ์,ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก/คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้แนะนำการทำวิทยานิพนธ์ ทำให้สำเร็จไปด้วยดี ทั้งได้ดูแลบทความภาษาไทย และแปลบทความภาษาอังกฤษ

ขอขอบพระคุณอาจารย์ พระครูศรีปริยัตยาภรณ์,ผศ.ดร. ที่เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เป็นอาจารย์สอนที่ได้ร่วมให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ด้วย ขอขอบพระคุณพระอาจารย์พระมหาณัฐกิตติ อนารโท,ดร., พระอาจารย์วิมาน คมภีรปัญญา,ดร. อาจารย์ผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ และขอขอบคุณอาจารย์ พระมหาสิงห์ณรงค์ สิรินทรเมธี,ดร. และพระอาจารย์สุภาพร เตชธโร ที่ช่วยแนะนำกระบวนการให้คำปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้ลุล่วงด้วยดี

ขออนุโมทนาขอบคุณ พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเสวี นักวิชาการวิทยาลัยสงฆ์อุบลราชธานี/ประสานงานประจำบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์อุบลราชธานี ที่ดูแลเป็นกรรมการตรวจทาน รูปแบบความถูกต้อง และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานีทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลและให้บริการยืมหนังสือไปศึกษาค้นคว้าทำวิทยานิพนธ์

ขออนุโมทนาขอบคุณอย่างสูงยิ่งต่อบิดามารดา ครู และอาจารย์ คณะอุบาสก อุบาสิกา ที่ให้การสนับสนุนส่งเสริม ที่ให้กำลังใจตลอดการทำงานและให้การอุปถัมภ์ปัจจัย ๔ ด้วยดีเสมอมา ทำให้ข้าพเจ้าได้ศึกษาเล่าเรียนในระดับมหาบัณฑิตสำเร็จลุล่วงด้วยดี และขอขอบคุณผู้ที่มีอุปการคุณทั้งหลายที่ช่วยกรุณาให้การสัมภาษณ์ ตอบแบบสอบถามทุกท่าน และอนุญาตให้ข้อมูลรูปถ่ายการสัมภาษณ์เป็นหลักฐานเพื่อนำมาลงภาคผนวกในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วย

ผู้วิจัยขอน้อมถวายวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ บูชาพระพุทธคุณของพระพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นแบบอย่างแห่งความดีงาม ผู้มีพระมหากรุณาธิคุณ ผู้เสียสละความสุขแห่งพระองค์ เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนหมู่มาก ทำให้พระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่ควรแก่การนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่นอย่างยิ่ง

พระสายแวว วุฑฒิธมโม (ชาวศรี)

๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๙
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ ประวัติและความเป็นมาของวรรณกรรมเรื่องจันทะหมุด	๑๒
๒.๑ ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมอีสานเรื่องจันทะหมุด	๑๒
๒.๒ ลักษณะและประเภทของวรรณกรรมอีสานเรื่องจันทะหมุด	๑๕
๒.๓ จุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมอีสานเรื่องจันทะหมุด	๓๔
๒.๔ เนื้อหาโดยย่อวรรณกรรมอีสานเรื่องจันทะหมุด	๓๘
บทที่ ๓ ศึกษาหลักพุทธธรรมในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด	๔๑
๓.๑ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับวรรณกรรมอีสานเรื่องจันทะหมุด	๔๑
๓.๒ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด	๔๕
๓.๒.๑ หลักพุทธธรรมว่าโทษของตัณหา	๔๕
๓.๒.๒ หลักพุทธธรรมว่าด้วยความพลัดพราก	๔๘
๓.๒.๓ หลักพุทธธรรมว่าด้วยผู้ประพฤติธรรม	๕๑
๓.๒.๔ หลักพุทธธรรมว่าด้วยโลกธรรม	๕๔
๓.๒.๕ หลักพุทธธรรมว่าด้วยกตัญญูกตเวทิตี	๕๗
๓.๒.๖ หลักพุทธธรรมว่าด้วยความอดทน	๕๙

บทที่ ๔ ศึกษาคุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดที่มีต่อสังคมไทยอีสาน	๖๔
๔.๑ คุณค่าหลักพุทธธรรมในวรรณกรรมเรื่องจันทะหมุด	๖๔
๔.๒ วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดที่มีต่อสังคมไทย	๖๕
๔.๒.๑ คุณค่าด้านการดำเนินชีวิต	๖๕
๔.๒.๒ คุณค่าด้านวรรณกรรมที่มีต่อสังคม	๗๐
๔.๒.๓ คุณค่าด้านการเมืองการปกครอง	๗๔
๔.๒.๔ คุณค่าด้านคติความเชื่อ	๗๕
๔.๒.๕ คุณค่าด้านวรรณกรรม	๘๕
๔.๓ อิทธิพลของวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุดที่มีต่อสังคมไทยอีสาน : ตำบลกระโสม อำเภออุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี	๙๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๙๗
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๗
๕.๒ อภิปรายผล	๑๐๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๒
บรรณานุกรม	๑๐๓
ภาคผนวก	๑๐๖
ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	๑๐๗
ภาคผนวก ข. แบบสัมภาษณ์งานวิจัย	๑๖๒
ภาคผนวก ค. ภาพผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์	๑๓๒
ภาคผนวก ง. ตัวอย่างการปรัวรรณกรรมอีสาน เรื่องจันทะหมุด	๑๔๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๕๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีและพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรียงตามคัมภีร์ได้ดังนี้

พระวินัยปิฎก

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
อง.ทก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อัฐก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อัฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรม

อภิ.ก. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	กถาวัตถุ	(ภาษาไทย)
--------------	---	-------------	----------	-----------

(๒) การระบุหมายเลขย่อ

การอ้างพระไตรปิฎกภาษาบาลี และพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึงเล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับเช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐ / ๕๐ / ๖๐. หมายถึงการอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๕๐ หน้า ๖๐.